

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Науково-дослідний центр огієнкознавства

ІВАН ОГІЄНКО І СУЧАСНА НАУКА ТА ОСВІТА

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

Серія історична та філологічна

Випуск XXII

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
2025

УДК 001(477)(092)+378
ББК 72(4Укр.)я434+74.58
І-18

Ідентифікатор медіа R30-02178

Рішення Національної ради з питань телебачення та радіомовлення №132 від 18.01.2024 р.

Затверджено як фахове видання категорії «Б» для спец. 035 Філологія
(наказ МОН України №848 від 10.10.2022)

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка (протокол № 13 від 30 жовтня 2025 р.)

Збірник індексується наукометричними базами: **Google Scholar, Index Copernicus.**

Рецензенти

Володимир Антофійчук, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри
української літератури (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Михайло Торчинський, доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української філології (Хмельницький національний університет)

Анатолій Скрипник, доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри інклюзивної освіти, реабілітації та гуманітарних наук
(Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»)

Редакційна колегія

Людмила Марчук, доктор філологічних наук, професор,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (*головний редактор*);

Олег Рарницький, доктор філологічних наук, професор,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (*відповідальний редактор*);

Олександр Кеба, доктор філологічних наук, професор, Кам'янець-Подільський
національний університет імені Івана Огієнка; **Тетяна Петрова**, доктор філологічних
наук, доцент, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна; **Ольга Турко**,
кандидат філологічних наук, доцент, Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка; **Анна Хома-Сувала**, доктор габілітований,
Університет імені Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні (Польща);

Жанна Янковська, доктор філологічних наук, професор, Національний університет
«Острозька академія»; **Сергій Копилов**, доктор історичних наук, професор, Кам'янець-
Подільський національний університет імені Івана Огієнка; **Анатолій Глушковецький**,
кандидат історичних наук, доцент, Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка; **Олександр Завальнюк**, доктор історичних наук, професор,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка;

Олександр Комарницький, доктор історичних наук, професор, Кам'янець-Подільський
національний університет імені Івана Огієнка; **Олександр Федьков**, доктор історичних
наук, професор, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка;

Анатолій Філінюк, доктор історичних наук, професор,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

І-18 Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник. Серія історична та
філологічна / [редкол.: Людмила Марчук (голов. ред.), Олег Рарницький (відп.
ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка, 2025. Вип. XXII. 300 с.

До збірника ввійшли матеріали, що узагальнюють історичні, лінгвістичні, літерату-
рознавчі і дидактичні аспекти сучасних новітніх наукових досліджень; систему формуван-
ня духовного потенціалу сучасної молоді; перспективи інноваційних авторських наукових
технологій, присвячених розвитку концепцій Івана Огієнка.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, учителям, здобувачам вищої освіти
різних рівнів, усім, кого цікавлять актуальні питання вітчизняної гуманітарної науки,
проблеми української духовності та культури.

УДК 001(477)(092)+378
ББК 72(4Укр.)я434+74.58

ISSN 2309-7086

DOI: 10.32626/2309-7086.2025-22

© К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2025

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
Ohienko Scientific Research Center

IVAN OHIIENKO

AND CONTEMPORARY SCIENCE AND EDUCATION

SCHOLARLY PAPERS

History and Philology

Issue XXII

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
2025

Approved as a professional edition of category «B» for specialists. 035 Philology
(order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine No. 848 dated 10.10.2022)

The publication is approved by the Academic Council of Kamianets-Podilskyi
Ivan Ohiienko National University (Protocol № 13, 30.10.2025)

The volume is indexed in **Google Scholar**, **Index Copernicus**.

Reviewers

Volodymyr Antofiichuk, Doctor of Philology, Professor,
Professor of the Department of Ukrainian Literature
(Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University)

Mykhailo Torchynskyi, Doctor of Philology, Professor,
Professor of the Department of Ukrainian Philology (Khmelnyskyi National University)

Anatoliy Skrypnyk, Doctor of Historical Sciences, Professor,
Head of the Department of Inclusive Education, Rehabilitation and Humanities
(Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
«Kamianetr-Podilskyi State Institute»)

Editorial Board

Liudmyla Marchuk, Doctor of Philology, Professor,
Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University (*Editor-in-Chief*);

Oleh Rarytskyi, Doctor of Philology, Professor,
Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University (*Executive Editor*);

Olexandr Keba, Doctor of Philology, Professor, Kamianets-Podilskyi National
Ivan Ohiienko University; **Tetiana Petrova**, Candidate of Philology, Associate Professor,
V. N. Karazin Kharkiv National University; **Olha Turko**, Candidate of Philology,
Associate Professor, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University;

Anna Khoma-Suvala, Doctor Habilitatus, Maria Curie-Sklodowska University in Lublin, Poland;

Zhanna Yankovska, Doctor of Philology, Professor, The National University of Ostroh Academy;

Serhii Kopylov, Doctor of History, Professor, Kamianets-Podilskyi
Ivan Ohiienko National University; **Anatoly Hlushkovetskyi**, Candidate of History,
Associate Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University;

Oleksandr Zavalniuk, Doctor of History, Professor, Kamianets-Podilskyi
Ivan Ohiienko National University; **Oleksandr Komrnytskyi**, Doctor of History, Professor,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University; **Oleksandr Fedkov**, Doctor
of History, Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University;

Antoliy Filinyuk, Doctor of History, Professor, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko
National University; **Zoreslava Shevchuk**, Candidate of Philology,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University (*Technical Editor*)

Ivan Ohiienko and Contemporary Science and Education: Scholarly Papers.
History and Philology / [editorial board: Liudmyla Marchuk (editor-in-chief),
Oleh Rarytskyi (executive editor), et al.]. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-
Podilskyi Ivan Ohiienko National University, 2025. Issue XXII. 300 p.

The collection includes materials devoted to the generalization of historical, linguistic,
literary and didactic aspects of modern scientific research; the system of formation of the
spiritual potential of modern youth; promising innovative author's scientific technologies
dedicated to the development of Ivan Ohiienko's concepts.

The issue is addressed to scholars, educators, students and all those interested in
topical issues of Ukrainian humanities, spirituality and culture.

Олена Похилюк

ORCID 0000-0003-2786-4055,

кандидат філологічних наук, старший викладач,

Комунальний заклад вищої освіти

«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СИНТАКСИЧНИХ ДОМІНАНТ ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ

У статті досліджуються синтаксичні домінанти поетичного мовлення як структурно-функціональні одиниці, що виконують ключову роль у формуванні ідіостилу автора, емоційно-ритмічної організації вірша та стилістичної виразності тексту. Здійснено аналіз актуальних підходів до вивчення синтаксичних домінант у сучасній лінгвістиці – від класичних стилістичних до корпусно-кількісних та когнітивно-прагматичних моделей. Окрема увага приділяється методологічним аспектам виявлення повторюваних синтаксичних структур і встановлення їх домінантного статусу в межах поетичного дискурсу. Розкрито функції інверсій, парцеляцій, еліптичних конструкцій як засобів семантико-емоційної організації тексту. У роботі узагальнено теоретичні положення щодо зв'язку синтаксичних домінант з ідіостильовою специфікою мовлення та художнім задумом автора, з урахуванням досвіду вітчизняної лінгвістики, зокрема праць Н. Гуїванюк, О. Кульбабської, С. Бибики, а також сучасних корпусних досліджень. Запропоновано поєднання кількісного та інтерпретаційного аналізу як ефективну стратегію вивчення синтаксичних домінант у поетичних текстах.

Ключові слова: синтаксичні домінанти, поетичне мовлення, ідіостиль, інверсія, парцеляція, еліipsis, корпусна лінгвістика, експресивний синтаксис, художній текст.

Постановка проблеми. Аналіз синтаксичних домінант у поетичному мовленні є актуальним напрямом сучасної лінгвістики, оскільки синтаксична організація тексту в поезії є не лише інструментом семантичного кодування, а й важливим чинником експресії та стилістичної ідентичності твору. Поетичний дискурс вирізняється високим ступенем структурної варіативності, зокрема завдяки інтеграції синтаксичних фігур – парцеляції, еліпсису, інверсії, які в поетичному контексті набувають домінантного значення, формуючи мелодико-ритмічні моделі інтерпретації. Відтак синтаксична домінанта розглядається як координат порядкування елементів вірша, що визначає читачку сприйнятість та емоційний фон тексту. Як зауважує О. Кульбабська, «сучасна синтаксична думка все частіше спирається на комплементарність формально-структурного й комунікативного аналізу, зокрема в поетичному мовленні» [12, с. 19].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як підтверджують результати сучасних лінгвістичних студій, синтаксична організація поетичного мовлення дедалі частіше розглядається як системна складова індивідуального стилю автора. Значний внесок у розроблення проблеми синтаксичних домінант здійснено в працях Н. Гуїванюк, О. Кульбабської, О. Підгорної, де синтаксичні конструкції аналізуються з позицій експресивної функції, емоційної виразності та текстотворчого потенціалу. Зокрема, в колективній монографії «Синтаксис української мови: на перетині традицій та інновацій» синтаксичні домінанти розглядаються як ключові ідіостильові ознаки, що структурують

мовну систему художнього твору [13]. У працях С. Бибика, Л. Ставицької та А. Моклиці поглиблюється розуміння поняття мовної домінанти як динамічного організаційного принципу авторського мовлення, а не лише як частотної одиниці. Експресивні синтаксичні структури, такі як парцельовані, еліптичні та інверсивні конструкції, активно досліджуються в контексті поетичного стилю в працях І. Паламарчука, Н. Куршиної, Н. Кондратенко, Л. Завальської. Корпусні та стилOMETричні методи аналізу синтаксичних моделей, запропоновані Д. Стеценко та І. Окульською, стали вагомим етапом кількісної верифікації синтаксичних домінант у поетичних текстах. Змістовно важливими є також студії Н. Дарчук, О. Зубань та В. Сорокіна, в яких поетичне мовлення розглядається як стилістично диференційована система із синтаксично маркованими центрами. Узагальнюючи, варто констатувати, що сучасна лінгвістика значною мірою окреслила значення синтаксичних домінант у поезії, однак низка аспектів залишається недостатньо висвітленою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Як свідчить аналіз опрацьованих джерел, дотепер не отримала достатньої систематизації типологія синтаксичних домінант у межах ідіостильової парадигми українських поетів різних епох. Більшість досліджень акцентують або на окремих синтаксичних явищах (інверсіях, еліпсисах, парцеляціях), або на загальних стилістичних рисах, не поєднуючи їх у цілісну ієрархічну модель домінантних конструкцій. Не розроблені також чіткі методологічні критерії визначення синтаксичної домінанти як одиниці не лише формальної, а й когнітивно-естетичної структури тексту. Крім того, ще не повністю досліджено механізми взаємодії синтаксичних домінант із іншими рівнями мовної організації поетичного тексту – фонетичним, лексичним, стилістичним. Недостатньо вивчено й зіставлено корпуси поезій з метою виокремлення узагальнених синтаксичних моделей, які формують стилістичне ядро віршованої мови. Зважаючи на це, актуальним є інтегративний підхід, що поєднує кількісно-корпусні, прагматичні та інтерпретаційні методи в аналізі синтаксичних домінант як тексто- й стильотворчих одиниць.

Мета статті. Дослідження має на меті з'ясувати особливості синтаксичних домінант поетичного мовлення як ключових структурно-функціональних одиниць, що визначають ідіостиль автора, емоційно-ритмічну організацію віршованого тексту та його стилістичну виразність; охарактеризувати методологічні підходи до їх виявлення на основі сучасних корпусних, інтерпретаційних і прагматичних моделей аналізу.

Виклад основного матеріалу. Методологічно дослідження синтаксичних домінант поетичного мовлення базується на поєднанні структурно-текстуального аналізу та прагматико-комунікативної інтерпретації. Такий підхід дозволяє не лише виявляти зразкові синтаксичні структури в корпусі поетичних текстів, а й аналізувати їх функціональну релевантність у межах строфічної організації, а також їхній вплив на емоційно-ритмічне оформлення висловлення. У цьому контексті надзвичайно важливо виокремлювати повторювані структурні моделі, досліджувати їхню позиційну функцію в межах строфи та поетичного рядка й ідентифікувати синтаксичні механізми, що забезпечують стилістичну виразність. Як наголошується в дослідженні Н. Дарчук, О. Зубань та В. Сорокіна, «поетичні тексти українською мовою характеризуються специфічною варіацією синтаксичних конструкцій, спрямованих на створення стилістичної виразності» [7, с. 5]. Ця теза підкреслює, що синтаксичні домінанти

не є випадковим явищем, а результатом функціонального добору, пов'язаного з художньою стилізацією.

Особливу увагу дослідники звертають на такі структури, як інверсії, парцельовані та еліптичні конструкції, що демонструють сталість у межах індивідуального стилю. Зокрема, О. Підгорна зауважує: «Повторюваність інверсивних, еліптичних та парцельованих конструкцій у творах одного автора засвідчує функціональну сталість обраної синтаксичної моделі» [12, с. 37]. Це дає підстави розглядати синтаксичні домінанти як маркери ідіостилу, що формують мову поетичного тексту на глибинному структурному рівні.

Н. Гуїванюк описує: «Інверсія у поетичному синтаксисі є не просто зміною порядку, а засобом модифікації смислу через синтаксичне підкреслення» [13, с. 310]. У поетичній практиці Лесі Українки, як стверджує І. Паламарчук, «інверсія в ліриці Лесі Українки не є випадковою, вона програмує сприйняття змісту, формуючи семантичну домінанту речення через зміну позиційної ваги компонентів» [11, с. 90]. Отже, інверсійна конструкція не лише варіює порядок слів, а й посилює змістову навантаженість окремих елементів речення, зміщуючи фокус читача на ключові смислові вузли. Такий ефект виникає саме завдяки зміні позиційної актуалізації, що є предметом системного лінгвістичного аналізу.

Одним із ключових феноменів, що набуває особливої ваги, є парцеляція як прийом розділення цільного синтаксичного блоку на автономні сегменти. У контексті поезії парцеляція не лише розмиває межі між ритмічними групами, а й вводить паузи, які виконують функцію семантичних акцентів. У статті Н. Торчинської та М. Торчинського парцеляція описується як «синтаксична домінанта поетичного синтаксису» [15], що дозволяє визначати провідні інтенції мовлення, виокремлювати ключові концепти й емотивні зони тексту.

У дослідженні експресивного синтаксису поетичного дискурсу Лесі Українки (2023–2024) встановлено, що у понад 400 поетичних творів авторки виявлено явні тенденції до застосування реченнєвих конструкцій з функціональним наголосом, серед яких інверсія, розширені вставні конструкції, порушення кордонів простого речення. Синтаксичні домінанти тут трактуються не лише в репрезентативному вимірі, а й у прагматичному: «семантичний простір поетичного дискурсу формується через обрані синтаксичні структури, що продукують виразний емоційний ефект» [1].

Особлива увага приділяється методам кількісного визначення частотності певних синтаксичних одиниць у корпусі поезій. Сучасні корпусні технології, включно з обчислювальними інструментами для аналізу синтаксично-функціональних метрик (як-от *StyloMetrix* для української мови 2023 р.), забезпечують можливість виокремлення домінантної структури через алгоритмічну оцінку частоти, позиційної релевантності та взаємодії з ритмічними параметрами [2]. Це відкриває шлях до кількісно-компаративного порівняння домінантних синтаксичних моделей між різними авторами чи поетичними епохами. Як зазначають дослідники, «синтаксичний профіль тексту є статистично стабільним при достатньому обсязі корпусу, а його варіативність виявляє ідіостильові відхилення» [2]. Алгоритмічна оцінка частоти, запропонована авторами, комбінована з якісним аналізом ритмічної структури, відкриває можливість для компаративного зіставлення синтаксичних моделей між різними авторами або поетичними епохами.

Важливу роль у цьому відіграє не лише сама частота, але й прагматична доцільність появи певної структури в кульмінаційних або римованих позиціях, що надає їй статусу емоційної домінанти. Відповідно, об'єднання кількісного

підходу з якісним структурно-функціональним аналізом забезпечує глибше розуміння того, як синтаксис формує ритм, емоційне напруження та художню інтенцію поетичного висловлення. Така аналітика відкриває перспективи створення стилістичних профілів авторів, що може бути корисним як для літературознавчих, так і для міждисциплінарних лінгвістичних досліджень.

У цьому контексті важливим є спостереження О. Підгорної щодо можливості відстеження синтаксичних домінант не лише на рівні фігуративного синтаксису, але й через кількісно вимірювані патерни, що визначають домінантні синтаксичні типи висловлень у поезії певного автора чи стилістичної школи. Як наголошує дослідниця, «повторюваність інверсивних, еліптичних та парцельованих конструкцій у творах одного автора засвідчує функціональну сталість обраної синтаксичної моделі» [12, с. 37].

Подібне спостереження зроблено й у праці Л. Гнатюк, де парцеляція тлумачиться як регулярний засіб синтаксичної експресії, що виконує «не лише емоційно-ритмічну, а й структурно-домінантну функцію» [5, с. 73]). У зв'язку з цим інструментальна оцінка частоти парцельованих структур у корпусі одного автора дає змогу виокремити їх як формальну синтаксичну домінанту, що має ключову стилістичну вагу.

І. Паламарчук у дослідженні синтаксису поезії Лесі Українки також наголошує на системному використанні інверсій як засобу ритміко-синтаксичної організації висловлення: «інверсія в ліриці Лесі Українки не є випадковою, вона програмує сприйняття змісту, формуючи семантичну домінанту речення через зміну позиційної ваги компонентів» [11, с. 90]. Подібна переоцінка інверсії як структурно-семантичної домінанти може бути підтверджена кількісним аналізом позиційного синтаксису, що передбачено корпусно-статистичними підходами.

На значущості ідіостильового виміру синтаксичних домінант наголошує й Н. Шатілова, зазначаючи, що «стійкі синтаксичні конструкції – це не лише засіб індивідуалізації мовлення, а й структурна матриця для репрезентації авторської картини світу» [16, с. 125]. Таким чином, корпусна фіксація таких конструкцій набуває не лише описової, а й інтерпретаційної функції, відкриваючи перспективи міжавторського зіставлення через синтаксичну призму.

На користь інтеграції кількісних методів у дослідження синтаксичних домінант виступають і результати Н. Дарчук, О. Зубань і В. Сорокіна, які вказують на «можливість стилістичної класифікації українського поетичного мовлення через аналіз частотності й типології речень» [7, с. 7]. Це дозволяє виявити узагальнені синтаксичні профілі поетів різних епох, що може бути використано як підґрунтя для стилометричних і авторознавчих досліджень.

Важливий внесок у теоретичне обґрунтування синтаксичних домінант зроблено О. Бондарем, який акцентує на їх когнітивно-дискурсивному статусі: «домінантна конструкція – це не лише структурно частотна одиниця, а й смисловий центр, який активізує ключові концепти поетичного дискурсу» [4, с. 45]. Таким чином, частотність у поєднанні з дискурсивною релевантністю утворює підґрунтя для виділення домінант.

С. Лаврентєва своєю чергою наголошує на поєднанні статистичних та якісно-інтерпретаційних підходів: «узагальнення типових синтаксичних схем на підставі корпусного аналізу не виключає необхідності контекстуальної інтерпретації їх функціональної навантаженості» [9, с. 54]. Це означає, що числові дані повинні тлумачитися у світлі загальної поетики тексту.

Н. Куршина звертає увагу на багаторівневу організацію експресивного синтаксису, вказуючи, що «системна присутність певних синтаксичних моделей в авторському корпусі є маркером поетичної інтенції» [8, с. 198]. Така

інтенція виявляється, зокрема, в домінуванні еліптичних або анафоричних структур, що легко піддаються кількісному аналізу.

Робота Н. Кондратенко та Л. Завальської на матеріалі поезії Лесі Українки демонструє ефективність поєднання експресивного синтаксичного аналізу з якісною стилістикою. Авторки наголошують, що «відбір синтаксичних моделей у Лесі Українки свідомо спрямований на активацію ритміко-семантичних взаємодій, що обумовлюють цілісність тексту» [1, с. 86]. Це ще раз підтверджує, що саме синтаксичні домінанти можуть бути ключем до розкриття поетичного стилю.

Парцельовані конструкції, що є важливим елементом синтаксичної експресії, розглядаються також у статті Н. Торчинської та М. Торчинського, де зроблено висновок, що «структурна сегментація речення через парцеляцію забезпечує не лише стилістичну виразність, а й виступає носієм смислової домінанти» [15, с. 105].

Таким чином, сучасна лінгвістика поступово виходить на новий рівень осмислення синтаксичних домінант поетичного мовлення – як явищ, що можуть бути досліджені як за допомогою якісного дискурсивного аналізу, так і засобами кількісної корпусної лінгвістики. Це відкриває перспективи побудови типології поетичних ідіостилів на синтаксичному рівні з використанням релевантних метрик і цифрових ресурсів.

Теоретично характеристика синтаксичної домінанти також пов'язана із концепцією ідіостилу автора. Н. Шатілова визначає синтаксичні домінанти як «маркери ідіостилу письменника» [16], що дозволяє трактувати поетичне мовлення як індивідуалізований синтаксичний ряд, артикуляційно специфічний до автора. Важливо зауважити, що домінантна синтаксична модель може бути унікальною для кожного поета або групи творів, що піддаються жанровому аналізу.

Поглиблене осмислення синтаксичних домінант як прояву ідіостильової специфіки письменника пропонує авторський колектив колективної монографії під редакцією О. Кульбабської, де зазначено, що ідіостиль формується на основі взаємодії традиційних і індивідуальних елементів, а ключовим механізмом його репрезентації є функційно марковані мовні засоби, зокрема синтаксичні. Так, «домінантна синтаксична структура, що трапляється в тексті досить часто, може претендувати на маркування ідіостилу автора, адже категорія індивідуального в стилі письменника створюється насамперед функцією повторюваності й закономірності» [14, с. 62; 13, с. 432].

Узагальнюючи попередні концепції, С. Бирик виокремлює два продуктивні підходи до вивчення авторського стилю – системно-функційний і рівневий – останній з яких передбачає саме аналіз «домінантного рівня мовних одиниць», де синтаксис часто виступає провідним [3, с. 40]. Підтвердженням цього є також міркування Н. Гуїванюк: «саме в синтаксисі окреслюється виразно і власне авторська стилістика твору» [6, с. 517].

Сучасна синтаксична парадигма, як зазначає О. Кульбабська, повинна ґрунтуватися на комплексності структурного, семантичного й функційного підходів, адже «лише у взаємодії цих аналітичних рівнів можна виявити стилетвірні домінанти в авторському мовленні» [13, с. 19]. З цієї позиції особливої ваги набуває категорія мовної домінанти як матеріальної одиниці тексту, що виявляє «організаційний принцип художнього мовлення» [10, с. 56], інтегруючи і синтаксичну структуру, і концептуальний задум.

У розрізі ідіостилістичних студій поняття домінанти тлумачиться як інтегративна одиниця з високим частотним, семантичним та експресивним потенціалом. Це уможливило ідентифікацію синтаксичних домінант не лише через корпусні методи, а й через лінгвопсихологічний аналіз: «синтаксичні домінанти – це виразні у мовному плані, провідні, часто вживані конструкції-маркери, що визначають

синтаксичну своєрідність художнього тексту, є ідіостильовою ознакою мовотворчості, суголосні з творчою концепцією письменника» [13, с. 433].

Таким чином, авторська мовотворча парадигма виявляється у відборі та повторюваному застосуванні синтаксичних структур, які відповідають не лише мовній системі, а й художній інтенції. Це дозволяє зробити висновок, що синтаксична домінанта – це не лише структурна одиниця, але й когнітивно-психологічна проєкція світоглядного бачення автора, що реалізується через мовну організацію художнього твору.

Таким чином, у дослідженні синтаксичних домінант важливими є такі компоненти: виявлення домінантних синтаксичних конструкцій – через корпусний аналіз та ручну класифікацію інверсій, еліпсисів, парцеляцій, вставних структур тощо; позиційна локалізація – аналіз розподілу домінантних елементів у межах строфи, контексту зміни темпу чи мелодики, структурної переривності; функціонально-прагматичний аналіз – як синтаксична домінанта впливає на семантико-емоційне навантаження, як вона спрямовує увагу читача до ключових елементів; порівняльний аспект – зіставлення домінантних моделей у творах різних авторів або жанрів доводить їх роль як ідіостилістичних маркерів.

У поетичному дискурсі студії 2021–2024 рр. фокусували увагу на багатьох аспектах синтактичної експресії, проте явливисті синтаксичних домінант залишала ключовим індикатором стилістичної унікальності. Наприклад, у корпусному дослідженні поезій українських поетів виявлено, що парцеляція та еліпсис вживаються з такими частотами, які статистично вище, ніж у прозаїчному стилі, що підтверджує їх домінантний статус у поетичному мовленні [15].

Сучасні дослідники також звертають увагу на експресивний синтаксис у поетичних текстах як системне явище. У дослідженні Н. Куршини виявлено широке поширення інверсійних конструкцій і семантичних вставок, що функціонують як домінуючі синтаксичні засоби, підкреслюючи емоційність висловлювання [8].

Зважаючи на думку провідних сучасних мовознавців про те, що «ритмічні властивості синтаксичних одиниць у поезії є не менш значущими, ніж фонетичні або лексичні маркери стилю» [13, с. 270], окремо треба зазначити, що синтаксичні домінанти взаємодіють з іншими виразними засобами: фонетичними (алітерація, асонанс), лексичними (лексичні повтори) та метафоричними структурами. Ця інтеграція семантико-формальних рівнів створює комплексний ефект поетичної експресії, посилюючи роль синтаксичних домінант як центрального медіатора поетичного змісту.

Висновки. Дослідження синтаксичних домінант поетичного мовлення вимагає синтетичного підходу, який поєднує корпусний аналіз, традиційний структурний підхід і прагматико-прагматичну інтерпретацію. Синтаксичні домінанти – інверсії, парцеляції, вставні конструкції – є маркерами ідіостилу, ключовими виразними засобами, що формують мелодико-семантичну архітектуру поетичних творів. Отже, синтаксична домінанта – це функціонально значуща складова поетичної мови, яка дозволяє глибше проникнути в структуру художнього висловлювання та реалізацію авторського стилю.

Список використаних джерел і літератури:

1. Kondratenko N., Zaval'ska L. Expressive syntax of Lesya Ukrainka's poetic discourse. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2021. Вип. 49, № 1. С. 84–87. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.49-1.20>.
2. Stetsenko D., Okulska I. The grammar and syntax based corpus analysis tool for the Ukrainian language. *arXiv preprint*. 2023. URL: <https://arxiv.org/abs/2305.13530>. (дата звернення: 25.06.2025).

3. Биби́к С. Д. Принципи лінгвістичного аналізу авторського стилю. *Філологічні науки*. 2010. № 4. С. 35–44.
4. Бондар О. І. Синтаксичні домінанти поетичного тексту: когнітивно-дискурсивний аспект. *Українське мовознавство*. 2021. № 2. С. 43–52. DOI: <https://doi.org/10.15407/ukrmova2021.02.043>.
5. Гнатюк Л. М. Парцельовані конструкції як засіб синтаксичної експресії в поетичному мовленні. *Філологічні трактати*. 2024. Т. 16, № 1. С. 71–78. DOI: [https://doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-7](https://doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-7).
6. Гуйванюк Н. В. Синтаксис ідіостилу: прагмалінгвістичний аспект. *Українська мова*. 2009. № 2. С. 513–522.
7. Дарчук Н., Зубань О., Сорокін В. Стилістична диференціація українського поетичного мовлення на матеріалі синтаксичної будови речень. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2024. Вип. 1 (35). С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2024.35.01>.
8. Куршина Н. П. Засоби експресивного синтаксису у творах українських поетів ХХ–ХХІ ст.: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01. Київ, 2021. 412 с.
9. Лаврентьева С. І. Синтаксична організація поетичного мовлення як об'єкт лінгвістичного аналізу. *Мовознавство*. 2022. № 3. С. 50–60. DOI: <https://doi.org/10.32518/um2022.03.050>.
10. Моклиця А. В. Художній стиль і мовна домінанта: на матеріалі польської прози початку ХХ ст. Львів: ЛНУ, 2006. 194 с.
11. Паламарчук І. В. Інверсія як домінанта художнього синтаксису в ліриці Лесі Українки. *Мовознавчі студії*. 2023. № 1. С. 87–95.
12. Підгорна О. М. Корпусна стилістика української поезії: аналіз синтаксичних домінант. *Мова і стиль*. 2023. № 2. С. 33–41. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-6842.2.2023.289432>.
13. Синтаксис української мови: на перетині традицій та інновацій. Ніні Васи́лівні Гуйванюк: колективна монографія / за заг. ред. О. В. Кульбабської. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. 592 с.
14. Ставицька Л. І. Про вивчення ідіостилу митця. *Мовознавство*. 1986. № 3. С. 61–63.
15. Торчинська Н., Торчинський М. Структурні і функційні особливості парцельованих конструкцій (на матеріалі поезій Анатолія Мойсієнка). *Українське мовознавство*. 2024. Вип. 1 (54). С. 96–120. DOI: [https://doi.org/10.17721/um/54\(2024\).96-120](https://doi.org/10.17721/um/54(2024).96-120).
16. Шатілова Н. О. Синтаксичні домінанти як маркери ідіостилу письменника. *Studia Linguistica*. 2020. № 14. С. 122–130.

References:

1. Kondratenko, N., Zavalska, L. (2021) Expressive syntax of Lesya Ukrainka's poetic discourse. *Visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filolohiia*, 49(1), P. 84–87. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.49-1.20>. (in Eng.).
2. Stetsenko, D., Okulska, I. (2023) The grammar and syntax based corpus analysis tool for the Ukrainian language. *arXiv preprint*. URL: <https://arxiv.org/abs/2305.13530> (Accessed: 25 June 2025). (in Eng.).
3. Bybyk, S. D. (2010) Pryntsyipy lnhvistychnoho analizu avtorskoho styliu [Principles of linguistic analysis of author's style]. *Filolohichni nauky*. Vyp. 4. P. 35–44. (in Ukr.).
4. Bondar, O. I. (2021) Syntaksychni dominanty poetychnoho tekstu: kohnityvno-dyskursyvnyi aspekt [Syntactic dominants of poetic text: cognitive-discursive aspect]. *Ukrainske movoznavstvo*. Vyp. 2. S. 43–52. DOI: <https://doi.org/10.15407/ukrmova2021.02.043>. (in Ukr.).
5. Hnatiuk, L. M. (2024) Partselovani konstrukttsii yak zasib syntaksychnoi ekspresii v poetychnomu movlenni [Parceled constructions as a means of syntactic expression

- in poetic speech]. *Filologichni traktaty*. Vyp. 16 (1). S. 71–78. DOI: [https://doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16\(1\)-7](https://doi.org/10.21272/Ftrk.2024.16(1)-7). (in Ukr.).
6. Huyvaniuk, N. V. (2009) Syntaksys idiostyliu: prahmalinhvistychnyi aspekt [Syntax of idiosyle: a pragmatic-linguistic aspect]. *Ukrainska mova*. Vyp. 2. S. 513–522. (in Ukr.)
 7. Darchuk, N., Zuban, O., Sorokin, V. (2024) Stylistychna dyferentsiatsiia ukrainskoho poetychnoho movlennia na materialy syntaksychnoi budovy rechen [Stylistic differentiation of Ukrainian poetic language based on the syntactic structure of sentences]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Literaturoznavstvo. Movoznavstvo. Folklorystyka*. Vyp. 1 (35). S. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2024.35.01>. (in Ukr.).
 8. Kurshyna, N. P. (2021) Zasoby ekspresyvnoho syntaksysu u tvorakh ukrainskykh poetiv XX–XXI st. [Means of expressive syntax in the works of Ukrainian poets of the 20th–21st centuries]. Doctoral dissertation, Kyiv. 412 p. (in Ukr.).
 9. Lavrentieva, S. I. (2022) Syntaksychna orhanizatsiia poetychnoho movlennia yak obiekt linhvostylistychnoho analizu [Syntactic organization of poetic speech as an object of linguistic stylistic analysis]. *Movoznavstvo*. Vyp. 3. S. 50–60. DOI: <https://doi.org/10.32518/um2022.03.050>. (in Ukr.).
 10. Moklytsia, A. V. (2006) Khudozhnii styl i movna dominanta: na materialy polskoi prozy pochatku XX st. [Artistic style and language dominant: on the material of Polish prose of the early 20th century]. Lviv: LNU, 194 p. (in Ukr.).
 11. Palamarchuk, I. V. (2023) Inversiiia yak dominanta khudozhnoho syntaksysu v lirytsi Lesi Ukrainky [Inversion as a dominant of artistic syntax in the lyrics of Lesia Ukrainka]. *Movoznavchi studii*. Vyp. 1. S. 87–95. (in Ukr.).
 12. Pidhorna, O. M. (2023) Korpusna stylstyka ukrainskoi poezii: analiz syntaksychnykh dominant [Corpus stylistics of Ukrainian poetry: analysis of syntactic dominants]. *Mova i styl*. Vyp. 2. S. 33–41. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-6842.2.2023.289432>. (in Ukr.).
 13. Kulbabska, O. V. (ed.) (2019) Syntaksys ukrainskoi movy: na peretyni tradytsii ta innovatsii. Nini Vasylyvni Huyvaniuk [Syntax of the Ukrainian Language: At the Intersection of Tradition and Innovation. For Nina Vasylyvna Huyvaniuk]. Chernivtsi: Chernivetskyi Natsionalnyi Universytet. 592 p. (in Ukr.).
 14. Stavyska, L. I. (1986) Pro vyvchennia idiostyliu myttsia [On the study of the idiosyle of a writer]. *Movoznavstvo*. Vyp. 3. S. 61–63. (in Ukr.).
 15. Torchynska, N., Torchynskiy, M. (2024) Strukturni i funktsiini osoblyvosti partselovanykh konstrukttsii (na materialy poezii Anatoliia Moisiienka) [Structural and functional features of parcellated constructions (based on the poetry of Anatolii Moisiienko)]. *Ukrainske movoznavstvo*. Vyp. 1 (54). S. 96–120. DOI: [https://doi.org/10.17721/um/54\(2024\).96-120](https://doi.org/10.17721/um/54(2024).96-120). (in Ukr.).
 16. Shatilova, N. O. (2020) Syntaksychni dominanty yak markery idiostyliu pysmenn yka [Syntactic dominants as markers of a writer's idiosyle]. *Studia Linguistica*. Vyp. 14. S. 122–130. (in Ukr.).

Olena Pokhlyluk

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE RESEARCH ON SYNTACTIC DOMINANTS OF POETIC SPEECH

The article explores syntactic dominants in Ukrainian poetic discourse as structurally and functionally marked units that shape the author's idiosyle, rhythmic-emotional texture, and stylistic distinctiveness of the text. The study integrates structural-textual, pragmatic-communicative, and corpus-based approaches to the analysis of poetic syntax, highlighting recurrent sentence models and their distribution within the poetic stanza. Particular attention is paid to the identification of inversion, ellipsis, and parcelling

as dominant constructions that serve as expressive tools in the linguistic and stylistic organization of poetic works. The theoretical foundation is grounded in the works of N. Huyvaniuk, O. Kulbabska, S. Bybyk, and others, who conceptualize syntactic dominants not only as frequent syntactic structures but also as stylistic markers revealing the author's aesthetic orientation and worldview. Emphasis is placed on the interaction between syntactic dominants and other levels of linguistic organization – phonetic, lexical, and textual – as an integrated system of stylistic coherence. Furthermore, the article incorporates findings from contemporary corpus stylistics (D. Stetsenko, I. Okulska), demonstrating how quantitative methods can verify the stylistic relevance of certain syntactic patterns. It is argued that idiosyncratic distinctiveness is most clearly manifested at the syntactic level, where repetition, positioning, and functional markedness of specific constructions contribute to the semantic and emotional density of poetic language. The research confirms the value of combining interpretative and statistical methodologies in the study of poetic syntax and provides a framework for identifying stylistic dominants across individual and historical variations in Ukrainian verse.

Key words: syntactic dominants, poetic speech, idiolect, inversion, parceling, ellipsis, corpus linguistics, expressive syntax, artistic text.

Отримано: 26.09.2025 р.

УДК 811.161.2+821.161.2(045)

DOI: 10.32626/2309-7086.2025-22.83-94

Валентина Філінюк

ORCID 0000-0003-4951-7732,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови та літератури,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЬ ЯК ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ ЗАСІБ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ ЮРІЯ ІЗДРИКА (на матеріалі збірки «Календар любові»)

У статті розглядається інтермедіальність як стилістичний засіб поетичної мови. На прикладі збірки Юрія Іздрика «Календар любові» досліджено, як ужиття автором лексики з різних видів мистецтва функціонує в розгортанні змісту, творенні образів. Так тексти отримують динаміку, синестезійність та візуалізацію, поглиблюють діалог із читачем, відображають світ медіа.

Ключові слова: інтермедіальність, поетичний текст, Юрій Іздрик, мистецька лексика, образний засіб, метафора, символ.

Постановка проблеми. Інтермедіальність як комплексне наукове поняття привертає увагу багатьох дослідників. Це пов'язано із міждисциплінарним характером такого явища, швидким розвитком нових медійних форм, виявленням нових культурних тенденцій. Інтермедіальний компонент мистецьких явищ демонструє міжсистемні і міжзнакові відношення, виявляє особливості комунікантів, механізмів та результатів такої взаємодії. Середовищем для такого аналізу є літературні тексти, зокрема сучасна українська поезія.

Особливостями вивчення інтермедіального складника є те, що на цей процес впливають знання і культурний досвід дослідника або читача, специфіка сприйняття тексту, відсутність єдиного підходу до інтермедіальних дослі-

ЗМІСТ

Томенко Микола

Досвід реалізації державної політики у сфері формування української національної та громадської ідентичності у вищій освіті в контексті спадщини Івана Огієнка.....	5
--	---

1. МОВОЗНАВЧА СПАДЩИНА ІВАНА ОГІЄНКА І СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА НАУКА

Бановська Дар'я

Заміна компонентів як механізм фразеологічної деривації в текстах сучасної української прози	8
--	---

Глуховцева Катерина, Глуховцева Ірина, Шпетна Світлана

Фразеологія епістолярію Аркадія Казки.....	15
--	----

Дворніцька Наталія

Аналіз семантичної трансформації філософських концептів в аспекті наукового доробку Івана Огієнка.....	29
--	----

Кондратенко Наталія, Завальська Любов

Сакралізація президентського дискурсу у промовах Володимира Зеленського 2019–2022 років.....	37
---	----

Ладиняк Наталія, Сукаленко Тетяна

Особливості формування української синтаксичної термінології	44
--	----

Марчук Людмила

Наукові дискусії як жанр наукового дискурсу у контексті культурно-наукових зв'язків першої половини XX століття (на матеріалі листування Івана Зілинського та Івана Панькевича).....	56
---	----

Попович Анжеліка

Міфологема <i>дорога</i> як семантичний компонент мовної картини світу в сучасній українській поезії воєнного часу	64
---	----

Похилюк Олена

Теоретичні основи дослідження синтаксичних домінант поетичного мовлення	75
--	----

Філінюк Валентина

Інтермедіальність як лінгвостилістичний
 засіб поетичних текстів Юрія Іздрика
 (на матеріалі збірки «Календар любові») 83

Шевчук Зореслава

Сакральний вимір мови: осмислення
 лінгвофілософської концепції Івана Огієнка
 (на матеріалі книги «Рідна мова»)..... 95

2. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІДЕЙ ІВАНА ОГІЄНКА ЯК ПИСЬМЕННИКА, ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦЯ, ПУБЛІЦИСТА

Волковинська Інна, Волковинський Олександр

Публікації Івана Огієнка в газеті
 «Громадська думка»: поетика і стиль 102

Горіна Жанна

Інтертекстуальна стратегія читання роману
 Юрія Яновського «Майстер корабля» 115

Жиленко Ірина, Бондаренко Олена

Український дух у мові й спорті: творча спадщина
 Івана Огієнка та Івана Боберського 123

Кеба Олександр

Особливості трансформації традиційних сюжетів
 і образів у поезії Юрія Клена 130

Любінецька Марія

Міжмистецька поліфонія в романі Майка Йогансена
 «Подорож ученого доктора Леонардо...» 137

Набитович Ігор

Михайло Драй-Хмара – редактор «Університетських
 наукових записок» у Кам'янці-Подільському 143

Поляруш Ніна

Агатангел Кримський – Іван Огієнко:
 діалог творчих особистостей крізь призму часу 152

Рарицький Олег

Лист-грамота Симона Петлюри до Івана Огієнка
 як документ доби і нефікційний текст 160

Расевич Любо

Сучасна воєнна проза в площині рефлексії ідей
 Івана Огієнка про рідномовні обов'язки 169

Щегельський Валерій

Необарокова поезія Миколи Гедза 182

3. ПЕДАГОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ІВАНА ОГІЄНКА І СУЧАСНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ

Гудима Наталія

Мовна підготовка майбутнього вчителя
початкової школи: від національної свідомості
Івана Огієнка до комунікативної
компетентності нової української школи..... 190

Дорож Ірина, Довгань Олена

Формування екологічної компетентності
молодших школярів з урахуванням засад сталого
розвитку та національно-культурного
виміру бачення природи Івана Огієнка 199

Мартіна Олеся, Третяк Наталя

Формування професійної компетентності майбутнього
вчителя в контексті нової української школи
(у світлі педагогічних ідей Івана Огієнка) 209

Мацюк Зоряна, Фенко Марія

Новий український правопис крізь призму формування
культури фахового мовлення здобувачів освіти..... 217

Мелекєсцева Наталія

Сучасна українська література для дітей
як засіб формування національної
ідентичності молодших школярів 223

Мінськова Наталія, Штепура Алла

Використання анімаційних фільмів у навчанні
польської мови як іноземної: від ідей до дій..... 232

4. РЕГІОНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КЛАСИКИ

Коваленко Борис

Фразеологізми з компонентом *голова*
у творах А. Свидницького 240

Коваленко Наталія

Номінації вікового порубіжжя людини: фразеологічний рівень 249

Поліщенко Дмитро

Стійкі народні порівняння в західноподільському
діалектному мовленні 257

Шеремета Наталія, Каленюк Світлана

Аксіологічне та лінгвокультурне вираження концепту
«родинне виховання» у говірковому мовленні 264

5. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

Завальнюк Олександр

Роль Івана Огієнка у кадровому забезпеченні
Кам'янець-Подільського державного
українського університету (1918–1920 рр.)..... 274

6. ПОДІЇ

Трофимюк Олеся

VII Всеукраїнська наукова конференція
«Традиції Івана Огієнка у світлі вітчизняної науки»..... 290

НАШІ АВТОРИ..... 292

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Науково-дослідний центр огієнкознавства

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ІВАН ОГІЄНКО

І СУЧАСНА НАУКА ТА ОСВІТА

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

Серія історична та філологічна

Випуск XXII

Статті подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей. Передрукування матеріалів, опублікованих у збірнику, дозволяється тільки за згодою авторів.

Технічний редактор: **Зореслава Шевчук**, кандидат філологічних наук, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Підписано до друку 12.12.2025 р. Гарнітура «Таймс».

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 17,5. Обл.-вид. арк. 25,1.

Тираж 50. Зам. № 1218.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.

Свідоцтво серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.

Надруковано в Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.